

ANMELDELSER

Rasmus Willig & Anders Ejrnæs (2018): Flexisme.

København. Hans Reitzels Forlag.
253 sider. ISBN 978-87-412-7375-4

Bogen er blevet skabt i et interessant samarbejde mellem Rasmus Willig, der er en filosofisk orienteret sociolog, og Anders Ejrnæs, der er empirisk orienteret forsker i social- og arbejdsmarkedsforhold. Bogen veksler således mellem empiriske præsentationer af dagpengesystemets dækningsgrad, oplevet beskæftigelses(u)sikkerhed, empiri fra ældreplejen m.v. på den ene side og på den anden side socialfilosofiske betragtninger, som har en karakter, der gør det umuligt at eftervise dem empirisk.

Denne sammenstilling kan sagtens kritiseres: Bogen lykkes ikke med at skabe overbevisende empirisk dokumentation for de socialfilosofiske baserede antagelser om arbejdsmarkedsregimer, censur af selvet og sociale patologier. Men man kan også anlægge en mere positiv synsvinkel på bogen: Bogen tilbyder en forståelseshorisont for arbejdsmarkedet, som det udvikler sig aktuelt, og en mulig samfundsmæssig forklaring på udbredelsen af stress og mentale sygdomme. Bogen præsenterer ikke SANDHEDEN om det moderne arbejdes karakter, men foreslår begreber og sammenhænge, som læserne kan forholde sig kritisk til og dermed bidrage til egen afklaring. Hvis de foreslåe-

de begreber og sammenhænge skal have nogen værdi, skal de dog gerne reflektere det faktisk levede liv. De skal altså have et vist empirisk fundament. Heri ligger værdien af bogens empiriske bidrag.

I bogen fokuseres på to forhold: udviklingen af fleksibilitet på arbejdsmarkedet og de stigende vanskeligheder med at ytre sig kritisk, som bidrager til en umyndiggørelse af medarbejderne. Der fremstilles tre arbejdsmarkedsregimer, som alle er præget af fleksibilitet: Flexicurity, Flexploitation og Flexisme. Jeg vender tilbage til disse begreber nedenfor. Begrænsninger i ytringsfrihed sætter sig igennem som en begrænsning på samfundets selvkorrektion, for den demokratiske samtale og for selvforholdet hos den enkelte. Det vender jeg også tilbage til.

Bogen er opdelt i tre dele.

I del 1 er der en omfattende teoretisk afklaring af bogens grundbegreber. Der er en afklaring af kritikbegrebet, fleksibilitetsbegrebet, velfærdsstaten og politisk deltagelse. Det forekommer voldsomt at skulle skabe sammenhæng mellem så mange begreber på en så forholdsvis kort plads. Men teksten er velskrevet. Der er en nyttig vekselvirkning mellem teori og empiri, og der trækkes på en gennemgående case: ældreplejen i Danmark. I del 2 præsenteres og analyseres en illustrativ case, nemlig ældreplejen i Danmark med særlig fokus på den del af plejen, der udføres af private aktører. Casestudiet base-

rer sig på en spørgeskemaundersøgelse og kvalitative interviews. Det demonstrerer forringede arbejdsforhold, stigende usikkerhed, og frygten for at ytre sig. I del tre er intentionen af udvikle en teori om umyndiggørelsesprocessernes og deres betydning for selvcensur og stress.

Jeg vil her i kort form redegøre for den forståelse af fleksibilitet, der fremlægges i bogen, og den forståelse af myndig, der fremlægges. I kapitel 3 foretages der en ganske interessant begrebsliggørelse af fleksibilitet på arbejdspladsniveau. Der præsenteres således seks former for fleksibilitet: numerisk fleksibilitet, arbejdstidsfleksibilitet, lønfleksibilitet, funktionel fleksibilitet, udliciteringsfleksibilitet og accelerationsfleksibilitet. De to sidste former for fleksibilitet er en interessant udvidelse af de fleksibilitetsbestemmelser, der sædvanligvis bruges.

Fleksibilitet på arbejdspladserne udvikler sig i relation til de dominerende arbejdsmarkedsregimer. Der præsenteres her tre regimer: Flexicurity, som ifølge forfatterne er forbundet med selvudvikling (hvilket jeg måske nok synes er lidt svært at forstå), Flexploitation, som knytter sig til et arbejdsmarked med mange midlertidige jobs og prekarisering af arbejdsmarkedet. Endelig har vi Flexisme, præget af at angsten for ikke at slå til i et arbejdsliv, der er under konstant intensivering og forandring, bliver kronisk. Flexismen er præget af selvcensur. I den sammenhæng betyder selvcensur ikke alene, at man undlader at sige sin mening. Det betyder også, at man censurerer selv. At man undertrykker egne behov, ønsker, prioriteringer, meninger og værdier, fordi der ikke er plads til dem i flexismen.

For mig at se er denne tredeling interessant, men står også i høj grad til kritik. Flexicurity står som det fortabte land, hvor alt var godt. Her var selvrealisering muligt, fordi staten sikrede forsørgelse og støttede den enkelte i af finde passende beskæftigelse. Et billede, jeg slet ikke helt kan kende. Flexploitation og flexisme etableres i en kombination af usikre og midlertidige jobs og reduceret social sikkerhed. Det er

noget vanskeligt at skelne mellem flexploitation og flexisme. For mig at se er flexisme en art flexploitation, hvor frygten for at ytre sig gør sig stærkt gældende.

Der er ifølge Willig og Ejrnæs tale om tre regimer, hvilket for mig at se er noget misvisende. For mig at se er der nærmere tale om forskellige muligheder og begrænsninger, fleksibiliteten sætter i menneskers liv. Muligheder og begrænsninger, der gør sig gældende samtidig.

Willig og Ejrnæs viser empirisk, at frygten for at ytre sig er stærkt stigende. Dette er i høj grad bekymrende. For Willig og Ejrnæs er denne manglende ytringsfrihed udtryk for umyndiggørelse. Forfatterne viser også, at manglende ytringsfrihed er tæt forbundet med usikkerhed og frygt. Man frygter at miste de gode arbejdsopgaver (relateret til funktionel fleksibilitet), og man frygter at miste arbejdet (relateret til numerisk fleksibilitet) uden adgang til et acceptabelt forsørgelsesgrundlag på grund af nedskæringer i kontanthjælp og dagpenge.

Jeg savner en lidt mere omfattende udredning af, hvad umyndiggørelse indebærer. Når man besøgte traditionelle industrivirksomheder i 1970'erne og 1980'erne, mødte man medarbejdere, der kunne sige de værste ting om ledelsen og virksomheden som helhed, og det havde ingen konsekvenser, hverken for medarbejderne eller ledelsen eller virksomheden som sådan. Arbejderne var styret i detaljer, og deres 'brok' blev ikke hørt. Den erfaring viser, at det at ytre sig ikke nødvendigvis skaber myndighed.

Det er ikke kun ytringer, der skaber myndighed. Ytringer uden handling skaber ikke myndiggørelse. Omvendt ser vi meget ofte handlinger blandt medarbejdere, som ikke er forbundet med ytringer, men som skaber myndighed. Der er masser af protest på arbejdspladserne, som udtrykker sig i det, man i den internationale litteratur har kaldt 'misbehaviour'. Man tilpasser arbejdet til egne og brugernes behov, man bryder regler, man finder nye uformelle arbejdsgange. Der er her tale om en myndiggørelse, som kun i be-

grænset omfang er sprogliggjort. En form for myndiggørelse, som vi også finder i vid udstrækning inden for ældreplejen.

Afslutningsvis: Willig og Ejrnæs har skrevet en bog, der kommer vidt omkring. Som forbinder stor socialfilosofi med empiriske studier i ældreplejen. Som man kommer let igennem, fordi den er velskrevet, og fordi der er mange interessante betragtninger. Og så er det en bog, som ikke kan undgå at skabe kritik. Der er mange formuleringer, der kalder på kritik. De begreber og sammenhænge, bogen præsenterer, kan sagtens kritiseres. Da kritik netop er det, bogen efterlyser, kan bogen siges at leve op til sit formål.

Helge Hvid

Howard S. Becker: Evidence.

Chicago, The University of Chicago Press,
2017 (223 sider, ISBN-13: 978-0-226-
46637-8)

Ordet »evidens« har fået et blakket ry, i takt med at det er blevet kidnappet af diverse forsimplende og tomt objektiverende styringsprogrammer på stadig flere områder, fra sundhed og pædagogik til social- og udviklingspolitik. Med sin nye bog vinder den prominente Chicago-sociolog Howard S. Becker (»Howie« blandt venner) ordet tilbage som del af det kernespørgsmål, som al samfundsvidenskab må stille sig selv: hvordan kan mine data blive til evidens for de idéer og de argumenter, jeg gerne vil have dem til at belyse? Når vi læser en hvilken som helst socialvidenskabelig rapport, skriver Becker (s.6), bør vi forvente, at den består af udsagn, der underbygges af rimelige argumenter, og data, der tilsammen indikerer plausible, troværdige konklusioner. Det lyder enkelt, og få vil antageligt være rygende uenige. Så hvorfor går det så ofte galt; hvorfor er det så krævende og vanskeligt at lave god sociologi?

Fordi, svarer Becker med bogen her, vi altid undervurderer vanskelighederne ved i praksis at sikre os, at de data, vi har

eller kan få adgang til, nu faktisk også fungerer som evidens for de idéer (eller »teorier«), som vi nu engang ønsker at argumentere for, at de støtter op om. Vi kan få en masse gode idéer, som kun vanskeligt lader sig undersøge med forhåndenværende eller tilgængelige data; de samme data kan ofte støtte op om flere og ganske forskelligartede idéer; og – måske værst af alt – en række dataformer har så store og iboende usikkerheder, at de kun i ringe grad kan fungere som evidens for noget som helst. Bogen her kan således i nogen grad læses som en massiv ophobning af advarselslamper, indsamlet gennem 70 års erfaring med det sociologiske håndværk, der én gang for alle bør vaccinere enhver læser mod ukritisk at acceptere nogen som helst (politiserede) udsagn om »evidensen« af dette eller hint!

Bogen består af otte kapitler, fordelt på to hoveddele, foruden en fyldig introduktion og et kort efterskrift. I bogens første hoveddel (til og med kapitel 3) redegør Becker for sine kernebegreber – data, evidens, idéer – og fremsætter en række metodologiske tanker om de primære undersøgelsesformer, der kendetegner såvel natur- som samfundsvidenskaberne, herunder forholdet mellem kvalitative og kvantitative tilgange. Bogens anden hoveddel er hernæst struktureret efter et for metodebøger originalt greb, nemlig den tanke, at den praktiske sociale organisering af dataproduktionen kan have afgørende betydning for datas brugbarhed og validitet som evidens for de idéer, forskere gerne vil afprøve og understøtte.

Det gør her en forskel, hævder Becker, om data indsamles regelmæssigt som led i et genkommende og højt professionaliseret befolkningsurvey ('census') (kapitel 4); om de opstår som biprodukt af offentlige myndigheders dokumentation af eget arbejde (kapitel 5); om de skabes af løst tilknyttede assistenter uden synderlig interesse i forskningen (kapitel 6); eller om en forskningsleder personligt drager omsorg for dataproduktionen (kapitel 7). Hvert af disse kapitler er spækket med levende eksempler på samfundsforskning,

der på mere eller (ofte!) mindre heldige måder har forsøgt at håndtere de til hver organiseringsform knyttede dataproblemer, og herigennem overbeviser Becker os om vigtigheden af sin tilgang. Det samme gælder for bogens sidste kapitel (8), hvor han på sympatisk vis benytter sit eget berømte studie fra 1963 af marihuana-brugere (*Outsiders*) som afsæt for en mere generel diskussion af unøjagtigheder i kvalitativ forskning. Ingen undslipper i sidste ende Beckers veludviklede, data- og evidens-skeptiske blik.

Selv om bogen her således kommer endog særdeles vidt omkring i det sociologiske metodelandskab, så vejledes den ikke desto mindre af en række relativt enkle og genkomne indsigter, som efter Beckers opfattelse rummer kimen til en alment forbedret metode- og undersøgelsespraksis. Det drejer sig ikke mindst, og helt basalt, om en type af respekt for det hårde og tidskrævende arbejde, som det er at producere data af en ordentlig kvalitet og med en blot nogenlunde sikker relation til de idéer, vi ønsker at forbinde dem med. Er der noget, vi bør lære fra naturvidenskaberne, hævder Becker (i kapitel 3), så er det netop ikke deres angiveligt mere universelle forklaringskraft eller overlegne standarder, men derimod deres helt igennem praktiske grundighed i opstillingen af deres dataproducerende undersøgelsessituationer. Becker henter inspiration til denne pointe hos Bruno Latours studier af jordbundsforskere i Amazonas-skoven, som må udvise den allerstørste grad af praktisk påpasselighed for at sikre, at det, de ender med at transportere ud af skoven, faktisk fungerer som pålidelig evidens for deres endelige argumentation. At evidens er konstrueret, kan man sige, betyder blot, at man skal være påpasselig med at konstruere den godt.

Fra sociologiens egen banehalvdel er bogen spækket med skrækeksempler på dårligt konstruerede evidens-kæder: alt fra dovne og underbetalte »hyrede hænder«, som for at spare tid springer let hen over vitale dele af et spørgeskema (s.154ff); over politiets arrestations-sta-

tistikker, der misvisende forsøges brugt som indikator for udsving i kriminalitetsrater snarere end i politiindsatser (s.121ff); og hen til velkendte vanskeligheder med at fortolke, hvad der mon kan lægges i survey-svarfordelinger om »ethnicitet« og »race« over tid, efterhånden som disse meningskategoriers sociale liv er skiftet radikalt. Heldigvis er Becker samtidig rundhåndet med de mere positive eksempler til efterfølgelse. Her fremhæves eksempelvis (s.134ff) Stanley Liebersons berømte studie af modebølger i navngivningspraksis for sin evne til at drage store konklusioner ud af et i meningsmæssig forstand stærkt begrænset datamateriale: fødselscertifikater. Becker beundrer tydeligt en sådan kombination af metodologisk stringens og kreativitet.

Bogens såvel negative som positive eksempler er, som også dette korte tværsnit indikerer, i overvejende grad hentet fra den kvantitative socialforskning, bredt forstået. Det er dog Becker magtpåliggende gennem hele bogen at argumentere for, at forskellene mellem kvantitative og kvalitative metoder er betydeligt mindre, end vi normalt forestiller os, samt at grænserne imellem dem kan være og i en vis forstand bør forblive særdeles udflydende. Her trækker Becker på hele sin tidlige faglige socialisering i den Chicago-skole-tradition, hos læremesteren Everett Hughes i 1950'erne, som i Beckers fine formulering »minimerede sådanne konflikter« (s.21), fordi adskillige studier – hans egne tidlige inklusive – blandede elementer af begge tilgange. Det er ganske underholdende at høre Becker fortælle om sine egne genvordigheder med at plote data om den amerikanske musik-føderations godt 12.000 lokalafdelings-medlemmer ind på kioskens bedste kort over Chicago; blot for at opdage, at musikerne boede spredt over hele byen. Som han skriver (s.46f): Først mange år senere forstod han, at dette faktisk var et betydningsfuldt fund!

Sådan er det hele vejen igennem med denne bog: Man oplever sig gennemgående i erfarne og virtuose ekspert-hænder, efterhånden som den nu 90-årige Becker

guider én sikkert igennem det ellers altid omskiftelige landskab af amerikansk og, til dels, fransk sociologi (som bekendt forfatterens andet hjemland). I bogens takkeord skriver »Howie« ganske rørende, at han har været i gang med at skrive på denne bog siden sin indtræden på sociologiens felt i 1946; om end, som han tilføjer, han først indså dette for nyligt. I efterskriftet opsummerer læremesteren sine formaning i to simple råd: kend til og husk på alle de ting, der kan føre til fejkilder i sociologiens evidens-kæder; og øv dig i at vende tilsyneladende »tekniske« problemer til nye spørgsmål, der kan undersøges sociologisk. At officielle selvmordsstatistikker er notorisk usikre, gør det således kun mere interessant, når Stefan Timmermans etnografisk studerer de medicinske professionelles klassificeringspraksis på nært hold og dermed fortæller os om usikkerhederne i deres evidensproduktion (s.110ff). Vi kan lære af andres problemer, og vi kan og bør lære af egne fejl.

Beckers bog om den omstridte evidens er således i sidste ende blevet til en særegen og kærkommen metodebog, der insisterer på erkendelsesværdien af fejltrin og mislykkede forsøg. Samtidig inkarnerer den en række forskningsdyder – om skeptisk efterprøvning, grundighed, ydmyghed samt praktisk snilde og kreativitet – som de fleste vil kunne vedkende sig, men som de færreste evner at udøve eller endsige beskrive så godt som her. Som sådan er det en bog, der, som Becker skriver i relation til Kuhns paradigmatænkning (s.20f), selv er velegnet til at minde sociologer om alle de relative grader af konsensus om disciplinens vurderingskriterier, som, uenighederne og konflikterne til trods, »i al almindelighed tillader i hvert fald en del af medlemmerne at få arbejdet gjort«. Ve den sociolog, der efter endt læsning ikke har fået lyst til at gøre sig den tand mere umage med sin evidens, at arbejdet kan blive gjort lidt bedre næste gang!

Anders Blok
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Robert G. Dunn: Towards a pragmatist sociology: John Dewey and the legacy of C. Wright Mills

Philadelphia, Temple University Press, 2018
(190 sider, ISBN 9781439914595)

Pragmatismen som filosofisk strømning har haft en renaissance i sociologien gennem de seneste årtier i kølvandet på Hans Joas' teoriehistoriske indsats i 1990'erne. I Europa trækker franske pragmatisk sociologer som Laurent Thévenot og Bruno Latour indirekte begrebslige veksler på deres amerikanske forgængere, særligt tydeligt i Latours dialog med John Deweys politiske filosofi om offentligheder. Og i USA har folk som Andrew Abbott, Mustafa Emirbayer, Iddo Tavory og Neil Gross bidraget til en metodologisk revitalisering af de klassiske pragmatisk temaer om undersøgelseslogik, abduktion, vaner og problemløsning, alt sammen medieret via den amerikanske sociologis tradition for symbolsk interaktionisme.

Nu lægger Robert G. Dunn så endnu et kapitel til historien, og dette på en måde, der på væsentlig vis adskiller sig fra ovenstående indsatser. Via en konkret undersøgelse af John Deweys betydning for C. Wright Mills' virke som sociolog argumenterer Dunn for behovet for en grundlæggende rekonstruktion af faget langs pragmatismens principper. En sådan rekonstruktion, hævder han, vil give anledning til en moralsk og kritisk engageret sociologi, som orienterer sig mod at bidrage på fornuftens og demokratiets grundlag til at afhjælpe offentlige problemer. Det er der behov for at betone, forstå man, fordi den amerikanske sociologi stadig i for høj grad domineres af snævert esoteriske og formalistiske tilgange.

At Mills havde et livslangt mellemværende med pragmatismen er ikke som sådan nogen nyhed. Mills skrev trods alt sin ph.d.-afhandling om pragmatismen som intellektuelt og politisk projekt og lagde dermed kimen til sine vi-

dens-sociologiske arbejder. Men at mere grundlæggende træk ved Mills' senere sociologi skulle være udtryk for denne påvirkning fra særligt Dewey vil nok være overraskende for mange. Hverken i studiet af den amerikanske magtelite fra 1956 eller i Mills' berømte bog om den sociologiske forestillingsevne fra 1959 finder man væsentlige og eksplicite henvisninger til pragmatismens tænkere eller begreber. Ikke desto mindre, viser Dunn, er der gode grunde til at opfatte denne indflydelse som mindst lige så væsentlig for Mills' projekt som hans inspiration fra klassisk europæisk socialteori hos Weber og Marx.

Dunn, som er professor emeritus ved California State University, viser sig bogen igennem som en kompetent guide til disse idéhistoriske forbindelser. Det sker igennem fem relativt kompakte kapitler, der bevæger sig fra en problemindkredning i form af nutidens sociologiske formalisme (kapitel 1), via to redegørende og kontekstualiserende kapitler om henholdsvis Mills' (kapitel 2) og Deweys (kapitel 3) sociale tænkning, og frem mod mere programmatisk overvejelser om relationen mellem teori og praksis (kapitel 4) og pragmatismen som socialkritisk projekt (kapitel 5). Undervejs veksler Dunn mellem nære tekst- og begrebslæsninger hos bogens to hovedpersoner og mere selvstændige betragtninger om sociologiens og samfundets kritisable udviklinger i anden halvdel af det 20. og starten af det 21. århundrede.

Bogens afsæt i det første kapitel er på mange måder ganske konventionelt i videnskabsteoretisk og sociologihistorisk forstand. Dunks kritik af nutidige tendenser til det, han kalder sociologisk formalisme og positivisme, er således på lange stræk identisk med den voldsomme kritik, Mills selv fremsatte i bogen om den sociologiske forestillingsevne af de dobbelte tendenser til »abstrakt empirisme« og »høj teori« i konteksten af 1950'ernes amerikanske sociologi. Hovedproblemet, forstår man, består i forsøget på at efterligne naturvidenskabens metoder på en

måde, der på det teoretiske niveau viderefører en uholdbar dualisme mellem individ og samfund, snarere end at føre til studier og analyser af forbindelserne og den konkrete kontinuitet mellem forskellige niveauer af det sociale liv. På den måde, hævder Dunn, forbliver det meste sociologi overdrevent abstrakt og uden relevans for samfundets substantielle problemer.

Relativt til Mills' egen fagkritik, som var mere ambivalent på dette punkt, står det hos Dunn tydeligt frem, at den såkaldte Chicago-skole, hvor amerikansk sociologi blev grundlagt i 1920'erne, udgør det primære og stadig inspirationsgivende alternativ til en formalistisk sociologi. Det var trods alt også her, John Dewey som midaldrende filosof lagde grundstenene til sine senere så berømte tanker om uddannelse, videnskab, demokrati og kunst, ofte i dialog med George Herbert Mead, hvis tanker om selvets sociale natur gjorde indtryk på den i øvrigt Hegel-inspirede Dewey. Dunn minder på denne vis læseren om de tætte forbindelser mellem pragmatismen og den tidlige amerikanske sociologis udvikling.

Chicago-skolen stod som bekendt for en moralsk engageret sociologi med tætte forbindelser til samtidens progressive reformbevægelser. Man kan her undre sig over, at Dunn springer hele historien om Deweys konkrete engagement i Jane Addams' senere så berømte Hull House over, trods dette steds tætte tilknytning til byens gryende sociologimiljø og dets konkrete arbejde for fattiges, migranternes og kvinders rettigheder. Ikke desto mindre er det bogen igennem tydeligt, at Dunn har et skarpt blik for de sociale præmisser for og dimensioner af Deweys tænkning, som da også i bogens tredje kapitel simpelthen døbes »social pragmatisme«. For de fleste sociologiske læsere vil bogen her af samme grund kunne tjene som en udmærket første introduktion til relevansen af Deweys filosofi for dette fags problemer.

Hvad angår Mills ligger bogens primære nyhedsværdi antageligt i dens andet kapitel, hvor Mills' arbejde omkring den

amerikanske klassestrukturs forandringer i efterkrigstiden sættes i forbindelse med en særligt amerikansk tradition for social kritik, hvortil Dunn bl.a. henregner Thorstein Veblen, Robert S. Lynd og David Riesman. Fælles for disse samfundskritikere, hævder Dunn, er deres implicitte bestræbelser på at give konkret form og indhold til den opgave, som Mills senere tilskrev den sociologiske forestillingsevne, nemlig at forbinde biografi og historie inden for et sæt af konkrete og skiftende samfundstrukturer. Særligt karakteristisk er her bestræbelserne på at udvikle det, Dunn kalder en historisk og strukturel socialpsykologi, som finder udtryk i studier af skiftende epokers dominerende mønstre for menneskers karakterdannelse. Mills' studier i *White Collar* af de nye kontorarbejdere, som kompenserer for deres kedelige og fremmedgørende papirusseri gennem forbrugets symbolske statuskamp, udgør et klart eksempel.

Desværre bliver det igennem bogen her aldrig ganske klart, præcist hvordan Dunn ser forbindelsen mellem disse mere konkrete aspekter af Mills' sociologiske virke og så den sociale pragmatisme, han finder hos Dewey. På sin vis kan man hævde, at Dunn er uforskyldt på dette punkt. For godt nok har Deweys filosofi stor værdi på niveauet for sociologiens videnskabsteori, hvad bogen her udmærket demonstrerer, men hans tanker om samfundsvidenskab specifikt og samfundsudviklinger mere bredt finder sig trods alt på et noget højere og mindre fintmasket abstraktionsniveau end Mills'. Dunn får undervejs trukket tråde rundt mellem Dewey og en lang række sociologiske tænkere, fra Marx (s.85) og Durkheim (s.77) til Giddens (s.79) og Habermas (s.134), men uden at disse forbindelser for alvor substantieres. Selv om skelettet således træder frem, vil man måtte finde mere af kødet hos eksempelvis føromtalt Hans Joas.

Hvor Dunns bidrag træder anderledes tydeligt frem, er på hele spørgsmålet om sociologiens forhold til værdier, som diskuteres i bogens to afsluttende kapitler,

og som udgør den primære tråd, der for Dunn forbinder Dewey til Mills, og som samtidig peger fremad, som et alternativt program for sociologien. Her viser Dunn på overbevisende vis, at det for begge tænkere ikke alene gælder, at viden og værdi hænger uløseligt sammen, og at der derfor ikke gives nogen »værdifri« (social) videnskab i absolut forstand. Mere interessant er imidlertid, at Mills kan siges at arve den grundtanke fra Dewey, at socialvidenskaberne i deres kerne må forstås som forpligtet på og begrundet i deres bidrag til demokratiet, forstået som en fortløbende og eksperimentel afsøgning af mulige løsninger på samfundets problemer. Det er i besindelsen på frihed, demokrati og det fælles bedste, at pragmatismen finder relevans som socialkritisk alternativ.

På dette punkt ærgrer det indeværende anmelder, at Dunn gør så relativt lidt ud af den begrebslige forbindelse, der faktisk eksisterer mellem Deweys offentlighedsfilosofi og Mills' bestemmelse af den sociologiske forestillingsevne: nemlig den, at sociologen i sit virke bidrager til den fremtidige samling af en kritisk og demokratisk offentlighed, gennem at oversætte »private bekymringer« (*private troubles*) til »offentlighedens problemer« (*public issues*). Sigende nok bærer Deweys bog om emnet, i dansk oversættelse, netop titlen *Offentligheden og dens problemer*. Når Dunn på dette punkt konkluderer (s.147), at Deweys forståelse af problem-definitions-processer i offentligheden var »abstrakt og begrænset«, gør han sig hermed selv skyldig, vil jeg hævde, i en delvis tilsidesættelse af den måske mest vidtrækkende implikation af Deweys tænkning for sociologien. Nemlig den, at sociologiens begrebslige og praktiske indsats er uløseligt knyttet til kravet om at bidrage til at give substans og retning til en fremtidig social forandring, hvortil kimen kun findes i ufuldstændig form, og i forhold til hvilken nutidens marked og stat er på evig prøve.

Anders Blok
Sociologisk Institut,
Københavns Universitet